

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Motto:

„Neznám žádnou školu, nikde na světě, která by byla lepší než její učitelé.“

Ken Robinson, profesor University of Warwick UK

Kurz rozvoje klíčových kompetencí pedagogů

Další vzdělávání pedagogických pracovníků Olomouckého kraje

Materiály byly vytvořeny v rámci projektu

„Akademie rozvoje klíčových kompetencí pedagogů“,

operační program OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost,

prioritní osa Počáteční vzdělávání,

oblast podpory Další vzdělávání pedagogických pracovníků škol
a školských zařízení, kterou realizovalo

Cyrilometodějské gymnázium a MŠ v Prostějově
od 1. 3.2009 do 30. 11.2011

Obsah:

1. Úvod
2. Filosofická východiska pro práci pedagogických pracovníků – úvodní modul DVPP
 - 2.1. Obecný úvod
 - 2.2. Pojetí člověka jako subjektu, objektu i cíle vzdělávání
 - 2.3. Pojetí vzdělávání
 - 2.4. Společné hodnoty a z nich plynoucí postoje pracovníků školy
 - 2.5. Vymezení základních společných postojů
 - 2.6. Obecné požadavky kladené na pedagogické pracovníky
3. Charakteristika společnosti, do které vzděláváme naše žáky – 2. úvodní modul
 - 3.1. Základní trendy současné euro-americké společnosti
4. Význam kurikulární reformy vzhledem k trendům vývoje současné společnosti
5. Další moduly vzdělávání pedagogických pracovníků
 - 5.1. Modul vzdělávání nastupujících pracovníků školy
 - 5.2. Modul vzdělávání třídních učitelů
 - 5.3. Modul dalšího rozvoje klíčových kompetencí stálého pedagogického týmu školy
6. Vzdělávání pedagogů v oblasti rozvoje klíčových kompetencí žáků
 - 6.1. Stanovení klíčových kompetencí žáků
 - 6.2. Formy rozvoje klíčových kompetencí žáků
 - 6.3. Evaluace výsledků rozvoje klíčových kompetencí žáků
7. Vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti práce s mimořádně nadanými žáky
 - 7.1. Úvod
 - 7.2. Vzdělávání mimořádně nadaných žáků
 - 7.3. Požadavky na učitele pracujícím s mimořádně nadanými žáky
 - 7.4. Oblasti mimořádného nadání
 - 7.5. Etapy vzdělávání mimořádně nadaných žáků
 - 7.6. Vlastní práce s mimořádně nadaným žákem
 - 7.7. Evaluace výsledků a metod práce s mimořádně nadaným žákem
 - 7.8. Materiálně technické zabezpečení vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků
8. Závěr

1. Úvod

Úkolem školy je vzděláváním připravovat mladou generaci na aktivní, smysluplný a vnitřně spokojený, společensky prospěšný život. Úroveň poskytovaného vzdělávání spolu s úrovní výchovy v rodinách a společensky respektovanými hodnotami významně určují charakter budoucí společnosti.

Jedním z klíčových činitelů vzdělávání je učitel. Kvalitu učitele lze posuzovat mírou rozvoje kompetencí potřebných pro výkon této specifické profese. Úroveň kompetencí učitele spoluurčují kvalitu poskytovaného vzdělávání. Potřebné odborné pedagogické vysokoškolské vzdělání učitele vytváří základ potřebných kompetencí, které se dále rozvíjejí v procesu celoživotního učení, jehož součástí je i další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Další vzdělávání pracovníků školy je klíčovým požadavkem pro naplnění poslání školy ve společnosti, která se dynamicky mění vlivem nových poznatků v oblasti věd o člověku (psychologie, pedagogiky, antropologie aj), vědeckotechnických objevů a nových informačních technologií. Další vzdělávání pedagogů je důležitým úkolem školské politiky státu a strategickým programem rozvoje školy.

Za **výchozí modul dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků**, na které další vzdělávání navazuje, považujeme vzdělávací blok formulující filosofické východisko pedagogické práce – pojetí člověka jako vzdělávacího cíle, pojetí vzdělávání a formulace hodnot, na kterých je společné působení pracovního týmu školy založeno, role pedagoga ve vzdělávacím procesu a kompetence, kterými by měl být pedagog pro svoji práci vybaven.

Dalším důležitým modulem, který by měl také předcházet cílenému rozvoji kompetencí pedagoga, je vzdělávání v oblasti trendů rozvoje společnosti, ve které nastupující generaci vzděláváme. Znalost trendů rozvoje společnosti pedagogům umožňuje akcentovat obsah a formy pedagogické práce, které žáka kvalitně připraví nejen pro další studium, ale především pro uplatnění se v produktivního věku.

2. Filosofická východiska pro práci pedagogických pracovníků – úvodní modul dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy

2.1. Obecný úvod

Každá aktivita člověka i organizace vychází z pojetí sebe sama, světa, hodnot a chápání svého místa a úkolu ve světě. Toto východisko pak určuje charakter i dynamiku činnosti člověka i organizace. I působení školy je založeno na chápání světa, člověka, hodnot a úkolu školy – vzdělávání - ve společnosti. Je důležité, aby pedagogický tým školy měl tyto otázky prodiskutované, dokázal se na jejich řešení shodnout a přijal je za vlastní. Přijetí a shoda těchto základních východisek je předpokladem pro jednotné, cílené systematické působení školy při vzdělávání mladého člověka.

2.2. Pojetí člověka jako subjektu, objektu i cíle vzdělávání

Předpokladem úspěšné pedagogické práce i konstruktivních vztahů ve škole je pozitivní vztah k sobě samému, žákům, rodičům i kolegům. Pozitivní vztah je možné budovat pouze na jasně formulovaném pozitivním chápání člověka, které bude sdílet celý pedagogický sbor. Pedagogičtí pracovníci, kteří na školách působí, ale i nastupující pedagogové, zpravidla v těchto otázkách nejsou příliš zběhlí. Často nemají jasně formulované chápání člověka, a proto položení těchto otázek a najetí společného pozitivního pohledu na člověka, je důležitou součástí dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy.

V dalším textu nabízíme příklad církevní školy, která formulovala jednoduše uchopitelné pozitivní chápání člověka:

Člověk je ve své nejhlubší podstatě čistá a krásná bytost, jejímž základním atributem je láska a hluboké vnitřní štěstí. Láska znamená otevřenost ke světu, k životu a druhým lidem. Tato čistá a krásná bytost je obraz Boží v člověku, obraz Krista, dokonalého člověka.

Člověk svoji vlastní podstatu nezná, ale touha ho může vést k tomu, aby porozuměl sám sobě a tomu, kým vlastně je. Proces poznávání sebe sama se děje životním procesem a klíčovou roli hraje předávání kultury (vzdělávání), ve které člověk žije.

Toto pojetí člověka je základem pro pozitivní pohled každého člena školního společenství na sebe sama i druhého člověka.

- Součástí osobnosti člověka je také sobectví a touha po požitku. Přitom sobectví má i svůj pozitivní rys - jeho smyslem je sebezáchova. Sobectví, které v osobnosti nabývá převahy, vede k uzavřenosti, k vyčlenění se ze společnosti a v extrémních, patologických případech k záhubě, protože člověk je bytost vztahů. Touha po požitku je kompenzací nenaplněné touhy po hlubokém vnitřním štěstí.

Uznání tíhnutí člověka k sobectví a k požitku je základem pro pochopení lidské nedokonalosti, selhání a chyb. Vede k laskavému a chápavému pohledu na chybujícího člověka.

- Člověk je tak bytost dvou tváří, tváře laskavé a šťastné i tváře až kruté a nešťastné. Tyto dva rysy člověka jsou příčinou k dvojímu tíhnutí. K **tíhnutí člověka k lásce a darování se** (dobro) a **tíhnutí člověka k sobectví a požitku** (zlo). Tíhnutí člověka ke zlu je pro člověka snazší. Důvodem, proč člověk snadněji tíhne k sobectví a požitku, ke zlu, je silný pud sebezáchovy nutný pro zachování života a často nenaplněná touha po štěstí.

Toto uznání převahy tíhnutí k sobectví a požitku vede k úsilí všech členů školního společenství o vlastní kultivaci, o osobnostní rozvoj, jehož základním rysem je úsilí o překonání tíhnutí k sobectví a k hledání trvalého štěstí.

- **Člověk se uskutečňuje ve vztazích.** Vztahy se uskutečňují v komunikaci. Bez ohledu na předmět a formy komunikace člověk vždy sděluje v komunikaci své hodnocení světa, sebe sama a druhého člověka. Tím buď druhého člověka (ale i sebe sama) podporuje nebo potlačuje.

Toto pojetí komunikace spolu s pozitivním pohledem na člověka je základem k úsilí všech členů školního společenství o život v pravdě a komunikaci, která podporuje druhého člověka. Tím vytváří příznivé, bezpečné společenské klima příznivé pro rozvoj osobnosti člověka.

- **Vzdělávání** (vzděláváním jako formou kultivace člověka rozumíme i výchovu) je způsob předávání kultury, tj. učení se způsobu zvládnutí individuálního i kolektivního sobectví, touhy po požitku a otvírání se lásce vytvářením bezpečného prostředí a nacházením trvalého, hlubokého štěstí.

Toto pojetí vzdělávání vede k úsilí o realizaci vzdělávání nejen jako předávání informací a dovedností pro zapojení člověka do ekonomicko-výrobního systému společnosti, ale jako společné úsilí pedagogů i žáků o rozvoj osobnosti člověka.

2.3. Pojetí vzdělávání

Ve vymezení pojmu vzdělávání je velmi dobře uchopitelné pojetí Jana Sokola, na které volně navazujeme:

Vzděláváním rozumíme pomoc ve vývoji od dítěte k dospělému člověku. Tato pomoc se týká tří oblastí:

1. **budování osobnosti**, tj. kultivovaného, samostatného, pracovitého, tvořivého, radostného a zodpovědného člověka se zdravou sebedůvěrou, který ví, kdo je, co chce a kam kráčí
2. **schopnosti být aktivním členem společnosti**, tj. vyznat se ve společnosti, aktivně vytvářet společenství a být zodpovědným občanem
3. **schopnosti se ve společnosti specificky nebo profesně uplatnit** (účelové vzdělání)

Cílem všeobecného vzdělávání v oblasti **kultivace osobnosti studenta** je rozvoj:

1. **řeči** jako nástroje myšlení a komunikace
2. **rozumu** jako nástroje rozlišování a kritičnosti (metody kritického myšlení)
3. **smyslu** jako základního motivačního faktoru a orientačního rámce veškerého konání a bytí
4. **vůle** jako nástroje dosahování cílů a nástroje k vytváření a vědomému dodržování řádu
5. **citu** jako zpětné vazby o souladu prožívané situace s vnitřními hodnotami člověka
6. **paměti** jako nástroje uchovávání informací a zkušenosti

Úroveň kultivace osobnosti je pak specifikována **klíčovými kompetencemi absolventa daného stupně vzdělávání tak, jak je definují rámcové vzdělávací programy.**

2.4. Společné hodnoty a z nich plynoucí postoje pracovníků školy

Předpokladem jednotného působení pedagogického týmu na žáka a zároveň předpokladem dobré komunikace a vztahů v pracovním týmu pracovníků školy je jasné vymezení základních hodnot, na kterých je působení školy založeno, a postojů, které z hodnot vyplývají.

Definovány by měly být především hodnoty základní, které mají obecnou platnost v celé práci školy a které svým způsobem vymezují další hodnoty odvozené. Je důležité, aby hodnoty vyházely z dříve definovaného pojetí člověka i vzdělávání.

Dále by měly být vymezené postoje pracovního týmu k žákům, k rodičům, k pracovnímu týmu, k práci a ke společnosti.

Jasně definované a respektované hodnoty a postoje uvádějí filosofická východiska do denní praxe školy.

2.4.1. Příklad vymezení základních hodnot školy

Jako příklad vymezení hodnot školního společenství uvádíme hodnoty formulované pro církevní školu:

- a. **Trojediný Bůh**, který je stvořitelem světa, dárce života, láskou, pravdou, smyslem a naplněním lidského bytí.
- b. **Člověk**, který je svou nehlubší podstatou obrazem Božím, do jehož plnosti má člověk možnost svým životem více a více dorůstat
- c. **Život**, který je darem Božím a který má vždy svůj smysl a poslání
- d. **Lidské společenství**, ve kterém se člověk uskutečňuje a Bůh projevuje
- e. **Práce**, která je lidským spolupodílením se na stálém Božím tvoření a službou druhým lidem
- f. **Společnost**, do které je člověk poslán, aby ji svojí prací a životem proměňoval
- g. **Kultura** jako forma, kterou lidská společnost překonává tíhnutí ke zlu
- h. **Vzdělávání** jako forma kultivace člověka, kterou se předává kultura

2.5.Vymezení základních společných postojů

Hodnoty jsou základem pro formulaci klíčových postojů členů školního společenství uplatňujících se v denní práci zaměstnance školy . Jako příklad formulace společných postojů pracovníků školy uvádíme postoje, které navazují na předešlý příklad formulace hodnot školního společenství:

a) Základní postoje: Úcta k Bohu a pravdě, úcta k životu, člověku a respekt ke svobodě člověka spolu s vděčností (chválou) za každodenní obdarování Bohem

Základem našeho životního postoje je respekt a úcta k trojedinému Bohu, Stvořiteli, Dárci života, pravdy a smyslu spolu s chválou Boha za vše, čím nás obdarovává. Ke každému člověku přistupujeme jako k jedinečné, v nitru krásné bytosti s jedinečným posláním, která má svobodu volby své životní cesty.

b) Postoje k žákům: Podpora rozvoje osobnosti laskavou náročností a důsledností

Vzdělávací působení školy je založeno na **posilování sebedůvěry** žáků formou zažívání úspěchu při zdolávání přiměřených překážek a na současném **vytváření životního řádu**. Nezbytností je náročnost a důslednost ze strany pedagogů vycházející z laskavého vztahu k rozvíjející se osobnosti žáka, která se teprve učí studijním a

pracovním návykům, hledá optimální formy jednání, učí se rozumět vlastním emocím, rozvíjí rozum, posiluje vůli a hledá smysl.

c) Postoje k rodičům žáků: Úcta, respekt a vzájemná podpora

Respektujeme skutečnost, že **za vzdělávání mladého člověka je zodpovědný rodič**, který škole své dítě svěřuje za účelem vzdělávání, tj. celkové kultivace osobnosti mladého člověka. Máme **úctu** k rodinné tradici a hodnotám. Usilujeme o soustavnou **partnerskou spolupráci školy s rodiči**, která je nezbytná pro úspěšné vzdělávání mladého člověka. Společně s rodiči hledáme optimální vzdělávací cestu pro jejich dítě.

d) Postoje ke spolupracovníkům: Úcta a vzájemnost

Naše služba je založena na týmové spolupráci zaměstnanců, **vzájemné podpoře a náročnosti**. Respektujeme vzájemné odlišnosti a poskytujeme prostor pro pracovní naplnění a seberealizaci. Budujeme přátelské, pravdivé vztahy a chceme být jeden druhému oporou. Vůči škole jsme loajální a naším společným cílem je naplňování vize organizace – kultivovaný mladý člověk jdoucí vědomě po své životní cestě.

e) Postoje k práci: Poctivost, kvalita a etika

Svoji práci ve školství přijímáme jako poslání a snažíme se ji dělat nejlépe, jak umíme. Chceme **dosahovat kvalitních výsledků** a stále se zlepšovat. Naše úsilí o výborné výsledky je založeno na cíleném budování vztahů a soustavném sebevzdělávání. Usilujeme o **spolehlivost**, klademe důraz na **osobní zodpovědnost**, hledáme nové cesty. Pracujeme týmově v souladu se zásadami vzájemné úcty, vzájemné náročnosti a jasně stanovených etických principů.

f) Postoje ke společnosti: Porozumění a schopnost prosadit vlastní ideály

Sledujeme tendence rozvoje a připravujeme naše žáky k uplatnění se v globalizované, technické společnosti příštích desetiletí. Učíme **rozpoznat trend doby** a zároveň **prosadit právo člověka naplno rozvinout krásu svého čistého lidství a prožít šťastný život ve společenství druhých lidí**.

2.6. Obecné požadavky kladené na pedagogické pracovníky

Pro pracovníka každé organizace je důležité znát požadavky, které na něho vedení organizace klade. Tím důležitější je tyto požadavky formulovat pro pracovníky školy, kteří společně formují osobnost mladého člověka.

Vedle specifických požadavků, které se odvíjejí od pracovní pozice zaměstnance školy, jsou důležité obecné požadavky kladené na všechny pracovníky, kteří jsou ve škole zaměstnaní a zvláště na pedagogické pracovníky. K nejdůležitějším obecným požadavkům patří znalost předpokladu pro práci pedagoga, role pedagoga ve vzdělávacím procesu a jeho kompetence. Mohou být formulovány například takto:

2.6.1. Nutný předpoklad pro práci pedagoga

Předpokladem pro práci pedagoga je vedle požadovaného vzdělání pozitivní postoj k druhým lidem tj. trvalá dispozice mít rád lidi. Mít rád své žáky znamená mít pochopení pro jejich nedostatky a přát svým žákům dobro, svou pedagogickou činnost zaměřovat k prospěchu svých žáků. Pedagog svým žákům i jejich rodičům přeje a vzděláváním pomáhá vytvářet dobro

- Materiální a společenské
- Duševní a intelektuální
- Duchovní

2.6.2. Role pedagogického pracovníka:

- Vzor kultivovaného lidství. Ví, kdo je, co chce a kam kráčí.
 - Odborník na vedení rozvoje osobnosti člověka a týmu mladých lidí
 - Odborník na předávání znalostí a dovedností ve svém apromačním oboru
- Pedagogickým pracovníkem se člověk stává v procesu celoživotního vzdělávání.

2.6.3. Kompetence pedagogického pracovníka

Kompetence pedagogického pracovníka lze rozdělit do dvou skupin:

- Kompetence s převahou hodnot a postojů,
- Kompetence s převahou znalostí a dovedností.

Kompetence s převahou hodnot a postojů tvoří:

- Kompetence existenciální
- Kompetence intrapersonální
- Kompetence interpersonální
- Kompetence občanská

Kompetence s převahou znalostí a dovedností tvoří:

- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikační a týmové spolupráce
- Kompetence k učení a kritickému myšlení
- Kompetence manažerské (organizační)
- Kompetence odborné

Kompetence odborné tvoří:

- Kompetence aprobačních předmětů
- Kompetence pedagogicko-didaktická
- Kompetence legislativně-právní
- Kompetence koučinková (týmu i žáka)
- Kompetence IT